

**Stanowiska żagwi okółkowej *Polyporus umbellatus*
na Lubelszczyźnie**

Zagiew okółkowa, znana także pod nazwą żagwica okółkowa *Grifola umbellata*, należy niewątpliwie do rzadziej spotykanych gatunków grzybów wielkoowocnikowych. Notowany był w Polsce na kilkudziesięciu stanowiskach (20), równomiernie rozproszonych na terenie całego kraju (Skirgielło 1976).

Ryc. 1. Stanowiska *Polyporus umbellatus* na Lubelszczyźnie na tle wyróżnionych przez Fijałkowskiego (1972) okręgów geobotanicznych: I — Małe Mazowsze, II — Mielnicki, III — Polesie Lubelskie, IV — Subwołyński, V — Lubelski, VI — Roztocze, VII — Lubaczowski; a stanowiska podane na podstawie literatury, b — stanowiska nowe. — Localities of *Polyporus umbellatus* in Lublin area on the background of distinguished by Fijałkowski (1972) geobotanic regions: I — Małe Mazowsze, II — Mielnicki, III — Polesie Lubelskie, IV — Subwołyński, V — Lubelski, VI — Roztocze, VII — Lubaczowski; a — localities marked on the basis of literature, b — new localities

Jest to pasożyt niektórych gatunków drzew liściastych, głównie dębów, buka i graba. Pojawiające się od lipca do października owocniki, pozornie na ziemi, wyrastają ze znajdującej się płytko pod ziemią skleroty, przyrastającej do korzeni drzew. Te jednoroczne, drzewkowato lub krzaczkowato rozgałęzione owocniki, składają się z licznych kapelusików, uformowanych na szczytach rozgałęzień jednego wspólnego trzonu. Cały zespół owocników jest okazały (do 50 cm średnica i ok. 4 kg waga), o oryginalnych kształtach i często głównie z tego powodu jest bezmyślnie niszczone. W niektórych regionach młode jego owocniki są ponadto zbierane dla celów konsumpcyjnych. Gatunek ten podlega całkowitej ochronie.

Z Lubelszczyzny znanych było dotychczas 5 stanowisk żagwi okółkowej (Domański i in. 1967, Sałata 1968, Flisińska i in. 1991), a w ostatnich latach została znaleziona jeszcze na 3 nowych stanowiskach.

1. Tokary k. Turobina: 16.07.1974, leg. Z. Wajler, w *Pino-Quercetum*.

2. Kłodnica k. Wilkołaza: 29.07.1992, leg. B. Wronka, u podstawy pnia graba w lesie liściastym.

3. Stok k. Kazimierza Dolnego: 07.1994, leg. M. Harasimiuk, kilka okazów w lesie liściastym.

Zebrałe fragmenty owocników starannie wysuszone i zabezpieczone są przechowywane w zielniku, a ponadto służą dla celów dydaktycznych.

Na uwagę zasługuje fakt, że większość stanowisk żagwi okółkowej zlokalizowana jest w dwóch Okręgach Geobotanicznych Lubelszczyzny — Roztoczu i Lubelskim.

Zofia Flisińska

PIŚMIENNICTWO

Domański S., Orłoś H., Skirgiełło A. 1967. *Grzyby III*. PWN, Warszawa.

Fijałkowski D. 1972. *Stosunki geobotaniczne Lubelszczyzny*. Lub. Tow. Nauk., Ossolineum, Wrocław.

Flisińska Z., Sałata B. 1991. *Materiały do poznania flory grzybów wielkoowocnikowych (macromycetes) kilku regionów południowo-wschodniej Polski*. Annales UMCS, C 46 (2): 13—19.

Sałata B. 1968. *Notatki mikologiczne z okolic Annopola*. Acta Mycol. 4 (1): 53—70.

Skirgiełło A. 1976. *Materiały do poznania rozmieszczenia geograficznego grzybów wyższych w Europie*. V. Acta Mycol. 12 (2): 155—189.

K. Zarzycki, W. Wojewoda, Z. Heinrich (red.) 1992. *Lista roślin zagrożonych w Polsce*. Wyd. 2, Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN, Kraków.

Stanowiska czarki szkarłatnej *Sarcoscypha coccinea* w Lasach Oliwskich

Polodowcowa, unikatowa rzeźba terenu Lasów Oliwskich (Trójmiejski Park Krajobrazowy) sprawia, że występuje tu wiele różnorodnych mikrosiedlisk o charakterze quasi-naturalnym z bogatą i liczną florą grzybów. Szczególna rola przypadła gatunkom należącym do saprofitów — dzięki nim następuje rozkład i mineralizacja szczątków organicznych: opadłych liści oraz gałęzi, pniaków i martwych drzew. Wśród tutejszych saprofitów, zaliczonych przez Wojewodę i Ławrynówic (1992) do gatunków zagrożonych, znalazła się m. in. monetka kleista *Oudemansiella mucida*, mądziaak psi *Mutinus caninus*, gwiazdosz frędzelkowaty *Geastrum fimbriatum*, wchodzący w związki mikoryzowe z modrzewiem, borowiec dęty *Boletinus cavipes*, krążkówka żyłkowana *Disciotis venosa* oraz opisana poniżej czarka szkarłatna *Sarcoscypha coccinea*.

Czarka szkarłatna, syn.: *Scypharia coccinea* Quel., *Plectaria coccinea* Fuck., *Peziza coccinea* Jacq., *Peziza imperialis* Beck, należy do klasy workowców (woreczniaków) *Ascomycetes*, rzędu kustrzebkwców *Pezizales*, rodziny czarkowatych *Sarcoscyphaceae*.

Młode jej owocniki są pucharkowate, później przybierają kształt miseczek (apotecja), o nieco zawiniętym i karbowanym brzegu, średnicy 1—5 (8) cm (ryc. 1 na I str. okładki). Wnętrze owocnika jest gładkie, jaskrawoczerwone, karminowe lub szkarłatne; część zewnętrzna ma drobnoziarnistą strukturę i kolor brudno-biało-ochrowy. Rzadko pojawiają się egzemplarze o jasno wybarwionym wnętrzu. Bezbarwne, gładkie, podłużnie eliptyczne zarodniki osiągają wymiary 15—42 × 8,5—15 μm i zawierają dwa skupiska licznych kropelek olejku. Warstwa rodzajna (*hymenium*) znajduje się po wewnętrznej stronie owocnika. Niewielki trzon (1—3 × 0,2—0,4 cm) ma kolor cynobrowo-czerwony, w dolnej części jest biało owłosiony. Miąższ, bez specjalnego zapachu, jest cienki i kruchy. W owocnikach nie wykryto toksyn, lecz nie przedstawiają one żadnych wartości kulinarnych. Były natomiast stosowane przez północnoamerykańskich Indian jako środek leczniczy na rany (Dermek, Pilát 1990). Prawdopodobnie owocniki te zawierają związki antybiotyczne, co nie jest rzadkością wśród wielkoowocnikowych grzybów (*macrofungi*), gdyż stwierdzono występowanie antybiotyków u ponad 500 gatunków z tej grupy, należących do ok. 50 rodzajów (Wasser 1990).